

EMLEKEZTETŐ

DORMÁN LÁSZLÓ

Önmagamról

Magamról talán csak annyit, hogy halottak napján, 1944. november 2-án születtem Moravicán (Ómoravicza, Stara Moravica, Bácskossuthfalva), éppen akkor, amikor a magyar hatóság már elhagyta Bácskát, és a partizánok az 1942. évi újvidéki razzia megbosszulásán fáradoztak a magyar falvakban. Az én falumban is összeterték a férfiakat, de egy téglagyári munkás, a Jugoszláv Kommunista Párt tagja, név szerint Zsáki Józsi bácsi megmentette őket. Ez úgy történt, hogy kiállt a partizánok elé, igazolta magát, és azt mondta, hogy szavatosságot vállal ezekért az emberekért, mert ezek az emberek ártatlanok. Ha ezt nem fogadják el, akkor előbb őt, aztán a többit. Elfogadták, a kivégzések elmaradtak. A falumbeliek emlékezetében így élt ez a történet. Máshol is történtek hasonló kiállások, de a partizánok sehol sem hatódtak meg, csak az én falumban. Pedig az emberek máshol is ártatlanok voltak.

A falumbeliek 1786-ban települtek ide Karcagról, Kunmadarasról és Jászkisérről. A falu fennállásának 200. évfordulóját a hatóságok nem engedték megünnepelni, csak az egyház keretében, a gyülekezet évfordulójaként. Pontosabban: ezt már nem tudták megtiltani. Az anyaországiak érkezését viszont igen.

S erről jut eszembe, hogy az „anyaország” említéséért – volt rá példa – akkoriban börtön járt.

A Ladó-féle *Magyar utónévkönyv* szerint a nevem besenyő eredetű, jelentése ismeretlen. Jászkisértől nem messze van Dormánd, s mellette Besenyőtelek. Anyai nagyanyám cseh származású és német anyanyelvű volt, Sziléziából keveredett Bécsen, Budapesten keresztül Bácskába. Pesten bizonyos Varga doktorék gyerekeit tanította német szóra, különben pedig, azt hiszem, cseléd volt. Úgy hívták, hogy Anna Hanacková, de a moravicai napkeleti temetőben már „Hanacsek Anna, élt 85 évet” felirat került a fejfájára. Magyarul igazán soha nem tanult meg, most is hallom a hangját, ahogy tárgyrag nélkül mondja, amit tárgyraggal kellett volna mondania: Szegd meg a kenyér, add ide a só, vágj egy darab szalonna.

Dédnagyapám erdész volt valahol Sziléziában, a családi szájhagyomány szerint Jägendorfban, de nem biztos, hogy helyesen írtam le a falu vagy falucska nevét. Amikor nyugdíjazták, megtöltötte a vadászpuskája csövét vízzel, szájába tette és elsütötte. Nem akart nyugdíjba menni. Nagyapámat Schumacher Ádámnak hívták, még születésem előtt meghalt, anyám, Schumacher Lujza ma is él, nyolcvanhat éves múlt március 8-án.

Apám, Dormán Lajos 1976. november 1-jén, hetvenéves korában távozott el mindenszentekkor, ezért aztán halottak napján, az én születésnapomon temették. Ugyanaz a lelkipásztor, a helybeli születésű és Kolozsvárt végzett Kiss Antal búcsúztatta el a földi élettől, aki a dombon álló, piros tornyú református templomban a nyakamba zúdította a keresztvizet.

Apai nagyanyám a Papp Julianna névre hallgatott, nagyapámat pedig Jánosnak hívták. A munkakönyvét csekély számú családi emlékeim között őrzöm, akkor kapta, amikor 1912-ben és 1913-ban több társával együtt a környékbeli nagygazdákhöz részaratónak szegődött. A nevét úgy írta alá, hogy Domány János. A következő aratás már Amerikában érte, hajójegyet is küldött haza a nagyanyámnak és az apámnak, de ekkor történt, hogy Szarajevóban egy Gavrilo Princip nevű terrorista megölte az osztrák-magyar trónörököszt. Kitört a világháború, és a hajójegyek kárba veszttek.

Az általános iskolát szülőfalumban és Palicson, a gimnáziumot – amit lehet, most már sohasem fognak Kosztolányiról elnevezni* – és a zeneiskolát Szabadkán, a zeneakadémia első fokozatát Újvidéken végeztem el.

Voltam strandfényképész és zenetanár, húsz évig a Képes Ifjúságnál, a jugoszláviai magyar fiatalok hetilapjánál dolgoztam, majd az Újvidéki Rádió éjszakai műsorainak lettem egyik szerkesztője és vezetője. Talán még most is az vagyok, de február óta nem végezhetem ezt a munkát.

Évekig voltam az Újvidéki [magyar] Színház fényképésze, de újabban ott színes fényképeket igényelnek. Ha létezik még színház. Sok fotót

készítettem plakátokhoz, büszkén írom ide a plakátok tervezőjének a nevét: Baráth Ferenc.

Másfél évtizeden átvezettem egy jazz-műsort az Újvidéki Rádióban, de bizonyos "fekete" ügyek miatt azt is elvették.** Alapító tagja vagyok a Nagybaracscai Fotográfiai Alkotótábornak és állandó külső

munkatársa a szabadkai/újvidéki Napló című független hetilapnak. Emiatt úgy érzem, most nagyon ott lenne a helyem. Nem tudom, Luca-napra lesz-e még Napló.

Várom, hogy vége legyen ennek az esztelen háborúnak. Olyan vagyok, mint egy kisgyerek: haza akarok menni! A szülőföldemet is elvették. Mi lesz velünk?

*A szóban forgó szabadkai gimnáziumnak ma is szerb neve van, de hosszú huzavona után végül mégis egy új iskolát Kosztolányi Dezsőről neveztek el.

**Elvira-napon, az Újvidéki Rádió éjszakai műsorában Dormán László kedves szavakkal köszöntötte az Elvirákat, de félreérthetetlen iróniával egy vezető pozícióban levő Elvirára is célzást tett. Abban az időben az Újvidéki Televízió magyar szerkesztőségének Fekete Elvira volt a főszerkesztője, aki irtóhadjárataba kezdett minden újságíró ellen, aki a magyar kisebbség problémáit bármilyen módon szóvá merte tenni. Dormán összekötő szövegét még aznap éjjel szerbre fordították a Tartományi Végrehajtó Tanács (a tartományi kormány) ügyeletes szakfordítója. Másnap reggel az Újvidéki Rádió zenei osztályának vezetője, Vitomir Simurdić törölte a Rádió nyilvántartásából Dormán nevét, és megtiltotta, hogy a jövőben műsort vezessen.